

Протидія корупційній злочинності в Україні: практичний аспект

У посібнику сформовано цілісну концепцію кримінологічних засад стратегії й тактики протидії корупційній злочинності в Україні як системи знань про їх сутність, форми, види і засоби забезпечення, а також основні напрями удосконалення у кримінально-превентивній практиці й протидії злочинності в цілому.

Видання розраховано на науковців, викладачів, здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти, в яких готують правників, співробітників правоохоронних органів, прокуратури та суду, а також на усіх, хто цікавиться розвитком наук кримінально-правового циклу.

Науково-дослідний інститут публічного права
Науково-дослідний інститут проблем досудового розслідування

Кікалішвілі М., Бабікова О., Ткаченко В.

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Науково-практичний посібник

Київ – 2024

УДК 343.35-048.66(477)(07)
К46

Рекомендовано до друку Вченою радою
Науково-дослідного інституту
публічного права
20 березня 2024 р. (протокол № 4)

Рецензенти:

Андрушко А. В. – професор кафедри кримінального права та процесу Ужгородського національного університету, доктор юридичних наук, професор;

Берднік І. В. – головний спеціаліст Тренінгового центру прокурорів України, доктор юридичних наук, професор;

Мовчан Р. О. – професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету ім. Василя Стуса, доктор юридичних наук, професор

Кікалішвілі М., Бабікова О., Ткаченко В.

К46 Протидія корупційній злочинності в Україні: практичний аспект: науково-практичний посібник / Кікалішвілі М., Бабікова О., Ткаченко В. Київ, Норма права, 2024. 364 с.

ISBN 978-617-7850-99-0

У посібнику сформовано цілісну концепцію кримінологічних засад стратегії й тактики протидії корупційній злочинності в Україні як системи знань про їх сутність, форми, види і засоби забезпечення, а також основні напрями удосконалення у кримінально-превентивній практиці й протидії злочинності вцілому.

Видання розраховано на науковців, викладачів, здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти, в яких готують правників, співробітників правоохоронних органів, прокуратури та суду, а також на усіх, хто цікавиться розвитком наук кримінально-правового циклу.

УДК 343.35-048.66(477)(07)

Видавництво «Норма права» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. У цьому виданні використано папір, сертифікований FSC® та PEFC™

© Кікалішвілі М., Бабікова О.,
Ткаченко В., 2024
© Норма права, 2024

ISBN 978-617-7850-99-0

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	4
Вступ	5

Розділ I

Кримінологічний аналіз корупційної злочинності

1.1. Феномен корупційної злочинності	7
1.2. Стан, структура й динаміка корупційної злочинності в Україні	29
1.3. Сучасні тенденції корупційної злочинності в Україні	49

Розділ II

Стратегія протидії корупційній злочинності

2.1. Світові моделі стратегій протидії корупційній злочинності	68
2.2. Національні стратегії протидії корупційній злочинності	95

Розділ III

Тактика протидії корупційній злочинності

3.1. Поняття та система заходів протидії корупційній злочинності	121
3.2. Спеціально-кримінологічна профілактика корупційних злочинів.	147
3.3. Роль мас-медіа у профілактиці корупційних злочинів.	171
3.4. Методи індивідуальної профілактики корупційних злочинів.	198

Розділ IV

Забезпечення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності

4.1. Політика й ідеологія протидії корупційній злочинності	227
4.2. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності.	250
4.3. Удосконалення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності	273
Висновки	304
Список використаних джерел	315

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

GRECO	–	The Group of States against Corruption (орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу)
АРМА	–	Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів
ВАКС	–	Вищий антикорупційний суд
ВРУ	–	Верховна Рада України
ДБР	–	Державне бюро розслідувань
ДСЗ	–	Державна служба зайнятості України
ЄС	–	Європейський союз
ЗМІ	–	засоби масової інформації
ЗМК	–	засоби масової комунікації
КК України	–	Кримінальний кодекс України
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
МВС України	–	Міністерство внутрішніх справ України
НАБУ	–	Національне антикорупційне бюро України
НАЗК	–	Національне агентство з питань запобігання корупції
НКРЕКП	–	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
НСДМК	–	національна система державного моніторингу корупції
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
САП	–	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ	–	Служба безпеки України
СРСР	–	Союз Радянських Соціалістичних Республік
п.	–	пункт
ч.	–	частина
ст.	–	стаття

ВСТУП

Об'єктивна оцінка кримінологічної ситуації, котра склалась в нашій країні, підтверджує те, що сучасний стан корупційної злочинності й рівень боротьби з нею є одними з основних чинників, які дестабілізують соціально-економічну та політичну обстановку в Україні.

Заради ведення боротьби із корупційною злочинністю, перш за все потрібно її пізнати. Поступово учені починають досліджувати дане проблемне питання, аналізувати його характерні риси, зміст, стан, структуру та динаміку, а також тенденції, що пов'язані з корупційною злочинністю, та з плином часу нарешті реформувати і вдосконалювати антикорупційну сферу, із врахуванням позитивного досвіду прогресивних країн в боротьбі із корупцією.

Проблематику теоретико-прикладних засад формування та реалізації стратегії й тактики протидії корупційній злочинності в Україні досі не було комплексно, ґрунтовно опрацьовано в рамках вітчизняної юридичної науки, проте вона потребує неодмінного розгляду, особливо зважаючи на зміни, що сталися в системі антикорупційного законодавства та нових органів, що створилися заради боротьби із корупційними проявами.

Пізнання засад формування та реалізації стратегії й тактики протидії корупційній злочинності стає можливим лише за умови вивчення змісту, властивостей, проявів, характеристик, сучасного стану й кримінологічного аналізу корупційної злочинності, стратегії й тактики протидії їй, а також забезпечення останніх.

Українські вчені приділяють достатньо багато уваги вивченню проблематики корупції в нашій державі, досліджують методи запобігання та протидії корупційній злочинності, аналізують антикорупційну політику, стратегічні аспекти протидії злочинності в кримінологічному розрізі. Так, серед фундаментальних праць можна виокремити такі авторські прізвища, як: Бандурка О.М., Батиргарєєва В.С., Баулін Ю.В., Бездольний М.Ю., Боднарук О.Г., Буроменський М.В., Гвоздецький В.Д., Голіна В.В., Джужа О.М., Жалнський А.Є., Заброда Д.Г., Закалюк А.П., Зеленецький В.С., Кальман О.Г., Колодязний М.Г., Корнякова Т.В., Костенко О.М., Литвак О.М., Литвинов О.М.,

Михненко А.Н., Молдован Е.С., Мусієнко О.П., Орлов Ю.В., Супрун Т.М., Філіппов С.О., Фріс П.Л., Хавронюк М.І., Шаблистий В.В., Шостко О.Ю. та інші.

За час незалежності України було розглянуто ознаки корупційної злочинності в межах досліджень, в тому числі дисертаційних, що проводилися О.Ю. Бусол, О.О. Дудоровим, В.В. Кривенком, В.С. Лукомським, Д.С. Машлякевичем, Д.Г. Михайленком, Є.В. Невмержицьким, А.М. Новаком, М.І. Мельником, О.В. Терещуком, О.В. Шевченко та ін.

Автори висловлюють слова щирої вдячності рецензентам цієї роботи: **Андрію Васильовичу Андрушку** – професору кафедри кримінального права та процесу Ужгородського національного університету, доктору юридичних наук, професору, **Інні Володимирівні Берднік** – головному спеціалісту Тренінгового центру прокурорів України, доктору юридичних наук, професору та **Роману Олександровичу Мовчану** – професору кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету ім. Василя Стуса, доктору юридичних наук, професору за доброзичливість та цінні зауваження з приводу видання, а також усім тим, за підтримки яких ця робота побачила світ!

РОЗДІЛ І

Кримінологічний аналіз корупційної злочинності

1.1. Феномен корупційної злочинності

В сучасному світі корупційні правопорушення завдають шкоди не лише внутрішній безпеці держави, а й безпосередньо негативно впливають на міжнародне співробітництво, адже мало хто з розвинених держав буде охоче співпрацювати з країною, яка заражена вірусом корупції майже в усіх ланках забезпечення життєдіяльності цієї країни¹. Певним чином негативний імідж корумпованої країни спостерігається відносно України. На жаль, стан корумпованості (особливо серед вищих посадовців) в нашій державі постійно зростає. Зазначена негативна тенденція спостерігається, не дивлячись на позитивні зрушення, які стали відбуватися починаючи з 2014 року (створення ряду антикорупційних органів із спеціальними повноваженнями, вдосконалення нормативно-правової бази антикорупційного характеру, загальне формування негативного відношення до корупції серед населення шляхом залучення до подібної роботи громадських об'єднань та ЗМІ).

Виходячи із зазначеного вище, очевидним стає, що питання протидії корупції набуває все більшої актуальності для нашої держави. Аби дієво протидіяти явищу корупції, необхідно повністю вивчити зазначений соціокультурний феномен. Аби мати повноцінне уявлення про таке явище, як корупція, не останнє місце займає задача дослідження феномену корупційної злочинності

Українські вчені приділяють достатньо багато уваги вивченню проблематики корупції в нашій державі, досліджують методи запобігання та протидії корупційній злочинності. Проте, слід відмітити, що високий рівень корупційної злочинності в

¹ Статут групи держав у боротьбі з корупцією (GRECO) Ради Європи від 05.05.1998. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994144>

Україні зумовлює потребу в подальшій науковій розробці даної проблематики. Також зауважимо, що до питання феномену корупційної злочинності вчені звертаються у своїх дослідженнях мало, а, відтак варто чітко дослідити основні та проблемні аспекти корупційної злочинності. Задля досягнення поставленої мети слід дослідити легітимне й наукове визначення поняття «корупція», «корупційні злочини», а також розібратися із поняттям, місцем, роллю та ознаками феномену корупційної злочинності.

Переходячи до дослідження питання корупційної злочинності, варто зазначити, що як зауважує А.С. Політова, корупційною злочинністю постає складова ширшого суспільного явища – корупції². Корупцією постає явище, що існує стільки, скільки існує людство. Тож, спершу спробуємо розібратися з поняттям корупції.

Розглянемо термінологію поняття «корупція». Так, воно походить від латинського *corri* (обов'язкова причетність кількох представників однієї із сторін до справи) й *gumpere* (порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати). З часом утворився самостійний термін – *corrgumpere*, що означає участь у діяльності кількох (не менше двох) осіб, метою котрих є пошкодження, псування та руйнація процесу керування справами суспільства чи нормального розвитку судового процесу³.

Як зазначає М.І. Марич, термін «корупція» широко розпочали застосовувати наприкінці 80-х років ХХ ст. До кінця 80-х років застосовували такі дефініції, як «зловживання службовим становищем», «хабарництво», «попуск» тощо⁴.

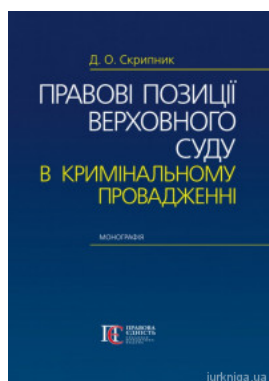
З 18.05.2013 (дня набуття чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо при-

² Політова А.С. Корупційна злочинність в Україні: стан і тенденції / А.С. Політова // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2016. – Вип. 2. – с. 153. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_2_17

³ Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія – К.: КНТ, 2008. – с. 12 – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe? Z21ID=&I2 IDBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=I&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21C NR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001932

⁴ Марич М.І. Поняття і сутність корупції та корупційної злочинності / М.І. Марич // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2013. – Вип. 61. – С. 312. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2013_61_50

Книги, які можуть вас зацікавити

Правові позиції
Верховного Суду в
кримінальному
провадженні

Злочинність у сфері
земельних відносин:
феномен і стратегія
запобігання

Кримінальне
провадження.
Процесуальні
документи захисту

Науково-практичний
коментар до Глави 21
Кримінального
процесуального
кодексу України
"Негласні слідчі
(розшукові) дії"

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт →](#)